

Spanyol tánclépések
Táncosok a kaliforniai Santa
Barbarában, a Régi Spanyol
Napok Ünnepeén. Az Egyesült
Államoknak van a második
legnépesebb spanyol
ajkú lakossága a világon

AMERIKA ELFELEDETT SPANYOL MÚLTJA

Az Egyesült Államok angol és spanyol gyökerű lakosai közötti feszültség aggasztó jelenség – ez azonban egyáltalán nem új keletű.

Carrie Gibson elmagyarázza, azért kell újra megvizsgálni Észak-Amerika elhanyagolt, öt évszázadnyi spanyol telepes múltját, hogy érthetővé válhasson a törésvonalak eredete

Egy csalódott, fiatal szerkesztő, Francisco P. Ramírez 1855-ben Los Angeles-i lapjába, az *El Clamor Público*-ba írt vezércikkében az alábbi módon panaszkodott: „1849 óta egy bizonyos ellenszenv [...] létezett a mexikóiak és az amerikaiak között, amely olyan mértéket öltött, hogy az amerikaiak már teljes szívből azt kívánták, az összes mexikóiból csak egyetlen fej maradjon, amit le lehetne vágni (azaz, hogy egyszerre végezhessek velük)”.

Ramírez sok változást megélt városában, főleg az 1848-as Guadalupe Hídalgó-i békeszerződés megkötése után, amely lezárta a mexikói–amerikai háborút. Az 1846-ban kirobbant konfliktus végén Mexikónak földterülete 51%-áról le kellett mondania az Egyesült Államok javára. A hatalmas terület később a mai Kalifornia, Új-Mexikó, Arizona, Utah, Nevada, valamint Wyoming és Colorado egyes részeihez csatolták. Mint Los Angeles-i lakos, amely az akkori mexikói Alta Californiához (Felső-Kalifornia) tartozott, Ramírez átélt ezeket a megrázkódtatásokat, miközben végignézte, ahogy otthona, ez az álmos kis település az Egyesült Államok keleti részéből érkező angol-amerikaiakkal népsült be.

Talán nem meglepő, hogy feszültségek alakultak ki a helybeliek és az újonnan érkezettek között. A Latin-Amerikából folytatódnó bevándorlással kapcsolatos ellenérzések és a spanyolelles indulatok erőszakos cselekményekhez vezettek. Az okok megértése kulcsfontosságú – és ehhez át kell tekintenünk a nyugati félteke spanyol telepeseinek több évszázados történetét.

Ramírez élete két hosszú fejezetet kapcsolt össze az Egyesült Államok és déli szomszédjainak történetéből. Az első időszak a Kolumbusz Kristóf 1492-es utazásával kezdődő, három évszázadnyi európai gyarmatosítás volt, amely a függetlenségi mozgalmak kezdetével párhuzamosan egészen a 18. század végéig tartott; a másodiknak Amerika 19. századi regionális, majd világhatalommá válása tekinthető. Összevonva őket, a két korszak 500 évnyi hosszú, egymással összefüggő szakaszt ölel fel Spanyolország, az Egyesült Államok és a vele szomszédos, déli köztársaságok közötti kapcsolatokról, amelyek ma már nem élnek elevenen a történelmi emlékezetben.

Alapítási mítoszok

Az Egyesült Államok alapításának mitológiája az 1620-ban a Mayflower nevű hajón érkező zarándokatyákra épül, bár helyvel közel a korábbi angol települések – az 1607-es Virginia kolónia vagy például az 1585-ben létrehozott, rövid életű Roanoke helység – is szerepet kapnak benne. Kolumbusz, aki-

nek felfedezőútját valójában a spanyolok finanszírozták, az Atlanti-óceánon keresztül tett 1492-es utazásáról nevezetes, sőt a mai napig nemzeti ünnepnapon emlékeznek meg tettéről Amerikában. Tudni kell azonban, hogy jóval az angolok érkezése előtt a spanyolok már próbálták – bár kevés sikerrel – megvetni lábukat az észak-amerikai kontinensen.

1513-ban Juan Ponce de León egy szerinte Bimininek nevezett helyre ért, amely ma a Bahama-szigetek legnyugatibb szigetcsoportja (az a mendemonda, hogy az örök ifjúság forrását kereste volna, egy halála után egy évtizeddel írt krónikából ered – valójában inkább arany és rabszolganak való őslakosok után kutatott). A korábban spanyol fennhatóság alá vont Puerto Ricóból hajózva, az észak-amerikai szárazföld atlanti partvidékén – a mai Cape Canaveralnál – kötött ki, ahol találkozott az ais törzssel. Miután az érkezésekor tartó húsvéti ünnepek tiszteletére Floridának (Pascua Florida) nevezte el a területet, tovább kutatta a partvidéket, megkerülte a félsziget csúcsát a Mexikói-öböl felé, majd északra, a félsziget nyugati részén fekvő Fort Myers vidékére hajózott.

Ponce de León itt eltöltött néhány hetet a calusa törzsnél. Kezdetben talán még rokonszenvezett is valamennyire az őslakosokkal, ám ez az érzés hamar elmúlhatott, és visszatért a karib-tengeri szigetvilágba (bár amikor megírta beszámolóját a spanyol koronának, azt a látszatot keltette, hogy küldetése sikerrel járt). Sokáig, 1521-ig nem kereste fel újra e vidéket, ám ez a látogatás balul végződött számára: miután ismét a calusa törzsnél kötött ki, az ellenségeskedés kiújult, és egy nyilvessző eltalálta. Sebe elüszkösödött, majd visszavonult Kubába, ahol még annak az évnek a júliusában meghalt.

Nagyjából abban az időben konkvisztádor társa, Hernando Cortés elért Tenochtitlánba, hogy feltárja a világ számára Mexikó fényét és gazdagságát. Cortés sikerei megmozgatták a konkvisztádorjelöltek képzelőerejét, sokuk Floridába akart menni, és így idővel a kudarcot vallott expedíciók száma egyre növekedett.

1526-ban Lucas Vázquez de Ayllón a mai Georgia állam partvidékén, a gualé törzs által lakott területen megalapította San Miguel de Gualdape kis települését. A telepések – Ayllón nem volt köztük, mivel még akkor, októberben meghalt – csak néhány hónapig maradtak, majd visszatértek a Karib-tengerre. Két évvel később, egy újabb balvégzetű felfedezőúton Pánfilo de Narváez behajózott Floridába, de a vállalkozás során mindenki életét veszítette. 1538-ban Hernando de Soto, aki Peruban sikerrel járt, elhatározta, hogy Floridába megy, de az ő útja is kudarcra végződött 1542-ben, és valahol Louisiana környékén halt meg. A súlyos katasztrófák ellenére a spanyolok még egy expedíciót indítottak 1559-ben, Tristán de Luna y Arellano

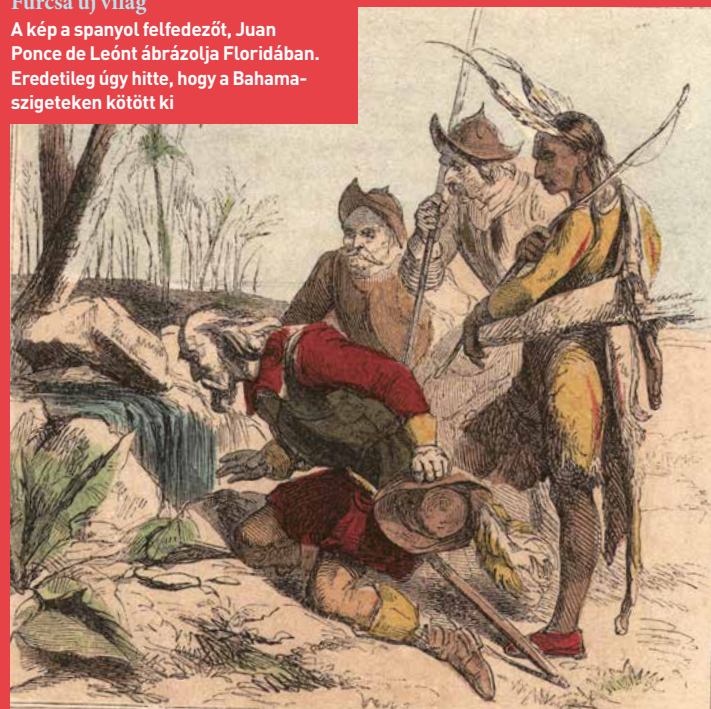

A birodalom védelmében
Pedro Menéndez de Avilés,
aki lerombolt egy francia települést,
hogy bezabiztosítsa a spanyol
uralmat Floridában

Az érintett területek kiterjedése
 Egy 1847-es térkép Mexikó méretét mutatja, miután Texast annektálta az Egyesült Államok, a spanyol kartográfusok azonban hozzávették Alta Californiát is, amely északra, az Oregonnal közös határig terült el. A következő évben e terület nagy részéről le kellett mondaniuk az Egyesült Államok javára

Furcsa új világ
 A kép a spanyol felfedezőt, Juan Ponce de León-t ábrázolja Floridában. Eredetileg úgy hitte, hogy a Bahama-szigeteken kötött ki

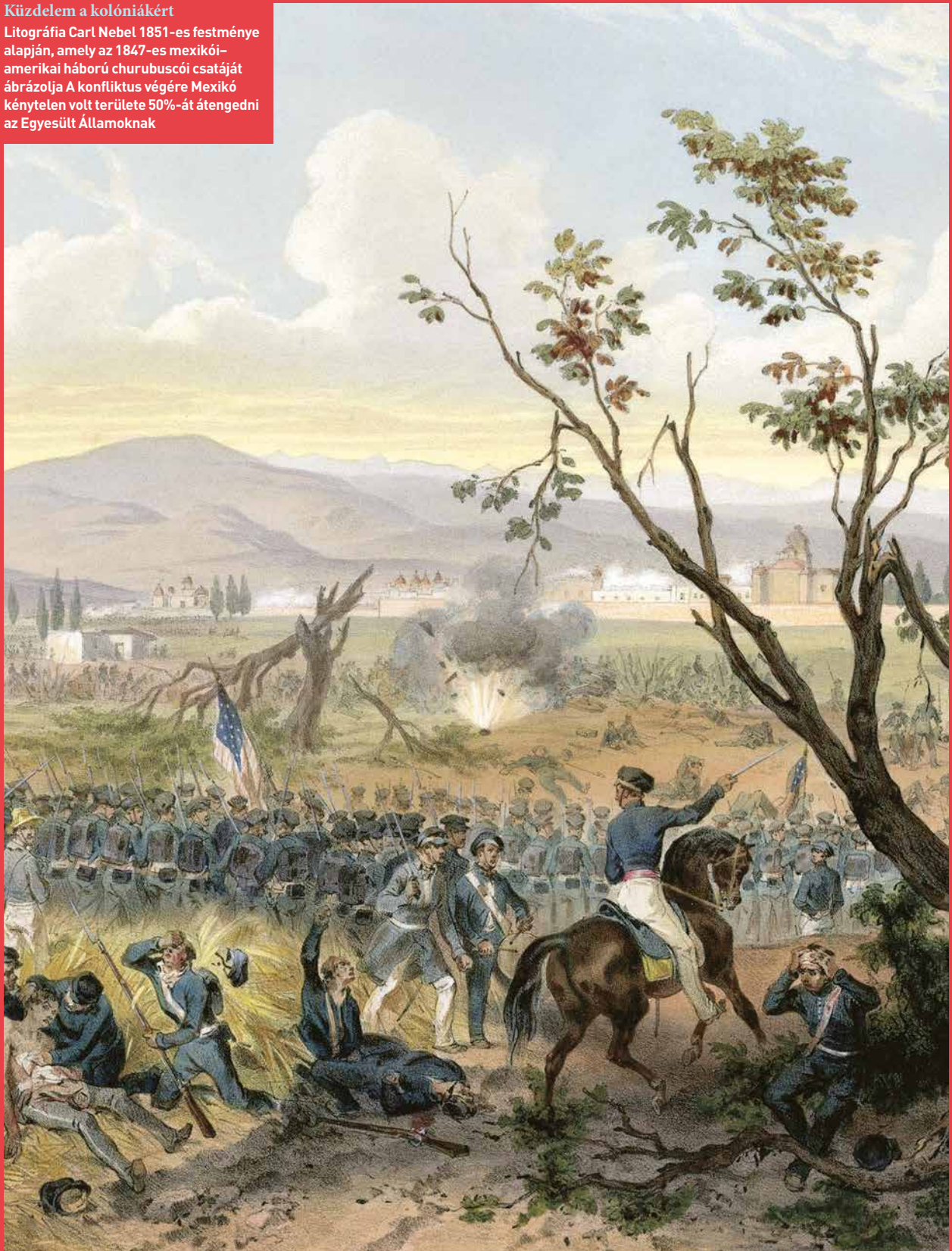

Cortés sikerei megmozgatták a konkvisztádorjelöltek képzelőerejét, sokuk Floridába akart menni, és így idővel a kudarcot vallott expedíciók száma egyre növekedett

GETTY IMAGES

Küzdelem a kolóniákért

Litográfia Carl Nebel 1851-es festménye alapján, amely az 1847-es mexikói-amerikai háború churubuscói csatáját ábrázolja. A konfliktus végére Mexikó kénytelen volt területe 50%-át átengedni az Egyesült Államoknak.

vezetésével, aki a Pensacola-öböl környékén alapított települést; miután a városka túlélte egy hurrikánt, tovább küszködött a megmaradásért, mígnem 1561-ben feladták a telepet. Florida benépesítése lehetetlen feladatnak tűnt.

A nagyrészt sikertelen próbálkozások híre addigra már bejárta egész Európát, és új hódítók étvágát is meghozta. Spanyolország ismét offenzívára kényszerült a régióban: 1562 májusában ugyanis a francia inkvizíció elől menekülő hugenották egy csoportja a St. John's-folyó (Florida, Jacksonville mellett) torkolatánál kötött ki, a timucua törzs területén.

A francia csapatok észak felé folytatták felfedezőútjukat, majd megálltak egy öbölnél, amelyet Port Royalnak neveztek el (Parris-sziget, Dél-Karolina), és ott megépítették Charlesfort települését. Nagyjából két tucat embert hagytak ott, azzal az utasítással, hogy építsenek egy erődöt, míg a többiek visszatértek Franciaországba utánpótlásért. A telepesek hamar kifogytak az élelemből, és 1563 áprilisában elhagyták a helyet.

Eközben a hugenotta pionírok tevékenységének híre eljutott a spanyolok fülébe, akik egy hajónyi katonát küldtek utánuk, hogy lerombolják az erődöt. 1564 elejére a francia konvoj átkelt az Atlanti-óceánon; utasai úgy döntöttek, hogy a St. John's-folyó mellett maradnak, ahol egy sziklaszirten megalapították Fort Carolinát. Spanyolország továbbra is az egész területet akarta uralni, így a második erődítményt is fel akarták számolni. Pedro Menéndez de Avilés-t bízta meg a feladattal, aki arra is engedélyt kapott, hogy települést alapítson Floridában. A francia erőd felé hajózva, 1565. augusztus 28-án Menéndez kikötött az atlanti parton, alig 100 mérföldre attól a helytől, ahol Ponce de León először partot ért, amelyet St. Augustine-nek nevezett el a szent ünnepnapjáról. A következő hónapban Menéndez véres támadást intézett a franciák ellen. A spanyolok egyelőre tehát sikeresen visszaverték az európai vetélytársakat, és továbbra sem adták fel Florida gyarmatosításának tervét.

A kontinens birtoklása

Bár a spanyolok befolyásuk alatt tartották Floridát, a félsziget sohasem vonzott igazán sok telepest. A konkvisztádorok ugyanabban az időszakban Nyugat-Mexikón keresztül, a szárazföldön keltek át a mai Texas és Új-Mexikó területére, ám az őslakosok ellenállása erős volt, ezért elenyészően kevés Spanyolországból érkező telepes kívánt ott élni. A spanyol koronának nem volt meg a megfelelő utánpótlása, hogy katonai ellenőrzés alatt tartsa az összes olyan vidéket, amelyre igényt tartott, ezért végül át kellett adnia a briteknek és a franciáknak a kontinens északi részét.

A 18. század elejére az Atlanti-óceán parti sávja 13 brit kolóniának adott otthont, Franciaország pedig a Nagy-tavak körüli részt szerezte meg, és egy hatalmas földszávsávot a Mississippi folyótól nyugatra, amelyet Louisianának neveztek el. Azonban még mindig Spanyolország volt a domináns erő Amerikában, amely a távoli Dél-Amerikában fekvő Tierra del Fuegotól egészen Nyugat-Kanadáig tartó területet uralma alá hajtotta. Mindazonáltal a föld legnagyobb részén nem telepedtek le a spanyolok,

viszont számos őshonos törzs lakott ott. Csak az 1770-es évekre jutott odáig a helyzet, hogy a spanyoloknak katonai erődítményeket kellett építeniük a kaliforniai partvidék mentén, válaszul azokra a hírekre, miszerint orosz és brit prémkereskedők belopkodtak a régióba.

Spanyolország birtokai tovább gyarapodtak Louisiana meghódításával, amelyet titokban adtak át a franciák a hétéves háborúban (1756–1763), hogy a britek ne tudják megszerezni. A háborút lezáró párizsi békeszerződés értelmében azonban Spanyolorzágnak át kellett adni Floridát a briteknek az 1762-ben meghódított Havannáért cserébe. Amikor tehát alig egy évtizeddel később a brit gyarmatok telepesei felkelésre készülődtek, már spanyol terület vette körül őket. A lázadók úgy látták, hogy a Spanyolország és Nagy-Britannia közti ellenségeskedést a maguk javára fordíthatják, és 1776-ban párizsi kiküldöttjük, Benjamin Franklin összehozott egy titkos találkozót a franciaországi spanyol nagykövettel, Aranda grófjával, hogy segítséget szerezzenek. Spanyolország vonakodva látta el fegyverekkel és élelmiszerrel 13 gyarmatát, és 1779-ben, egy évvel Franciaország után, háborút üzent Nagy-Britanniának.

Louisiana kormányzója, Bernardo de Gálvez még azon a nyáron hadjáratot készített elő Nyugat-Floridába, amely brit vezetés alatt állt. Pensacolára, egy kedvező fekvésű kikötőre vetett szem, nem messze spanyol New Orleanstól. 1781. február 13-án 20 hajóból álló flottájával elhagyta Havannát, és alig egy hónappal később már a Pensacola-öbölben volt. Az erődöt ostrom alá vették, és május 10-ére a britek megadták magukat. Gálvez győzelme csak egy újabb lépés volt az angolok veresége felé az amerikai függetlenségi háborúban, amely az év októberében bekövetkezett. Három évnyi újabb francia uralom után, 1803-ban Louisianát eladták az Egyesült Államoknak.

A 19. század első évtizedeiben Spanyolország is szembeszállt lázadó gyarmataival, és az 1820-as évekre – függetlenségét dek-

Oszd meg és uralkodj!

Tábla Nyugat-Texasban, 1949-ben. A faji megkülönböztetés – amely az afro-amerikaiakat és a spanyol ajkúakat sújtotta – gyakori volt az 1890-es évek óta

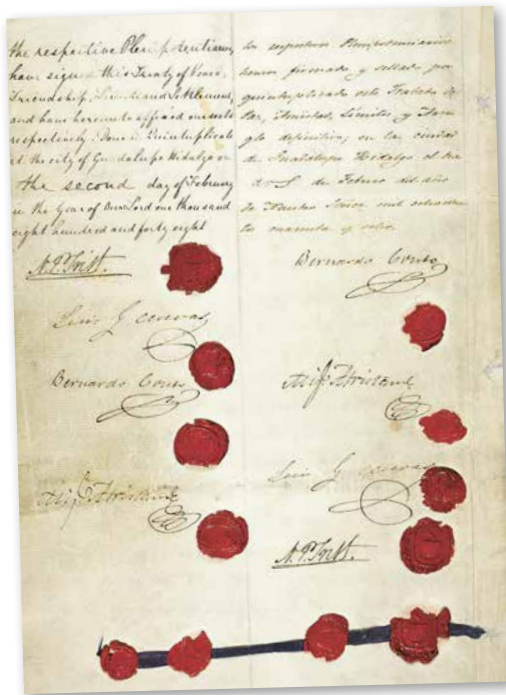
larálva – néhány köztársaság csatlakozott az Egyesült Államokhoz, így Spanyolország uralma alatt csak Kuba, Puerto Rico és a Fülöp-szigetek maradt. A nyugati félteke politikai helyzete átalakult, mivel a fiatal Egyesült Államok egyre erősebbé vált, ahogy folyamatosan terjeszkedett nyugati és déli irányba.

Elfeledett harcok

Miután Mexikó (korábban Új-Spanyolország) 1821-ben elnyerte függetlenségét, kormánya nagy erővel telepítette be északi határvidékét, amelyet régóta támadtak az őshonos indiánok. Bár egyáltalán nem bízott északi angol-amerikai szomszédjában – értékes bányák voltak Mexikóban –, az 1820-as években földet adományozott azoknak, akik hajlandók voltak letelepedni ezen a vidéken; egyesek közülük az Egyesült Államokból érkeztek, ahol kiéleződött a rabszolgasság miatti vita. Mexikó be akarta tiltani a rabszolgák alkalmazását, de az angol telepesek, akik hasznot húztak belőlük a gyapotültetvényeiken, fellázadtak, és 1836-ban kikiáltották a Texasi Köztársaságot. 1844-ben az amerikai elnökjelölt, James K. Polk a nemzeti terjeszkedés politikájával kampányolt, amelyet a „sors manifesztuma” néven elhíresült tantételében fejtett ki. Miután a következő évben elnökké választották, Polk 1846-ban önálló állam formájában annektálta Texast, majd tekintetét Mexikóra vetette. A kibontakozó mexikói–amerikai háború mély nyomot hagyott a cikkünk elején említett újság-szerkesztő, Ramírez és sok hozzá hasonló ember életében.

A háború végén és a hatalmas új terület megszerzése után az Egyesült Államok belső konfliktussal szembesült – a rabszolgasság elleni küzdelemmel, amely a polgárháború (1861–1865) egyik fő kiváltó oka volt, és amelynek megítélése a mai napig is nagy hatással van a nemzet történelmi önértékelésére. Az Egyesült Államok teljes újjáépítésével együtt történelmének újraértelmezése is megkezdődött, amelynek során a nemzeti identitást a közös angolszász eredethez igazították, és a protestantizmussal bátyázták körül. Bár a 19. században egyre több bevándorló érkezett a Földközi-tenger környékéről, továbbra is az angolszász nemzeti identitás maradt meghatározó, amely háttérbe szorította a katolikus olaszokat és a portugálokat; így természetesen a spanyol konkvisztádorok kegyetlen barbárságának „sötét emléke” is tovább élt.

Az Egyesült Államok történelmének hosszú és összetett spanyol vonatkozásai, amelyek mára ugyan elhalványultak a nemzet emlékezetében, a 19. század végén egyszer még újra előkerül-

Az egyetértés pecsétjei
A Guadalupe Hidalgo-i békeszerződés (1848), amellyel véget ért a mexikói–amerikai háború, és amely 1,36 millió km²-rel gyarapította az Egyesült Államok területét

tek, méghozzá teljesen új formában. A kellemes éghajlatú, napsütéses Florida és Kalifornia divatos, spanyol témájú könyvek helyszínéként idézte fel az olvasókban az elfeledett spanyol múltat. Nagyon népszerű volt a kaliforniai spanyol misszionárius templomok romjai között játszódó, *Ramona* című, 1884-es melodramatikusan regény vagy a floridai St. Augustine-i – ahol Ponce de León 1513-ban partra szállt – helyszínű, *Az örök ifjúság forrása* című történet.

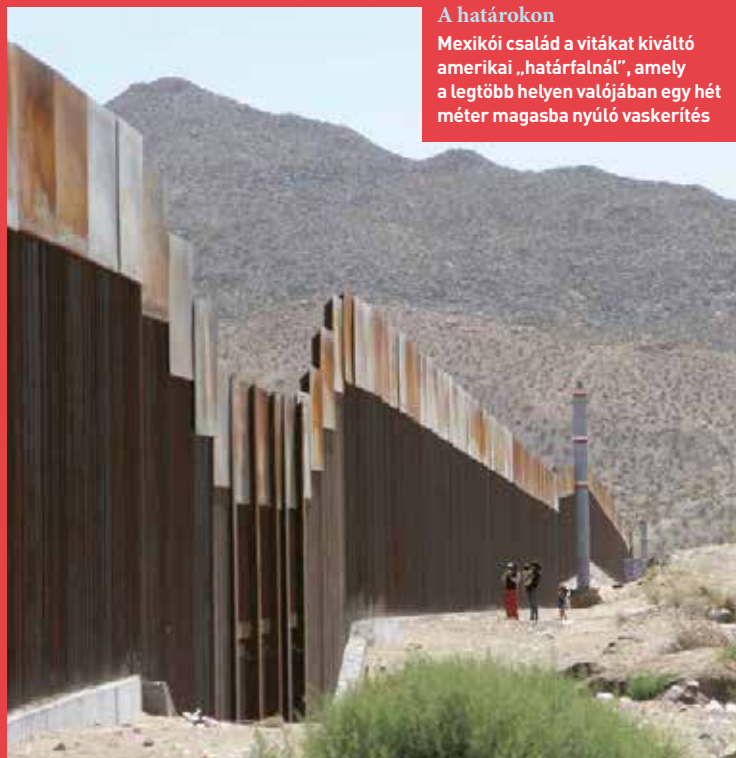
Mindenesetre a szentimentális felszín alatt sötétebb erők mozgolódtak. A mexikóiak és a mexikói-amerikaiak, akik már régóta éltek az Egyesült Államoknak 1848-ban átadott földön, egyre erőteljesebb társadalmi előítéletekkel szembesültek, ahogy mások is, akik Latin-Amerikából vándoroltak északra. Egyes éttermekben nem szolgálták ki a mexikóiakat, és több mozi rákényszerítette spanyol látogatóit, hogy az angolszászoktól elkülönülten üljenek. Az átadott területen sok embert kitelepítettek földjéről, vagy hosszú bírósági tárgyalások során fosztották meg attól. A spanyol ajkú közösség emellett olykor még a lincseléstől is féltetett.

Francisco P. Ramírez előre látta, mi következik, amikor azt írta az *El Clamor Público*-ban, hogy a törvény az Egyesült Államokban „csak arra szolgált, hogy mélyítse az árkot, amely a külföldiek és az őslakosok között egykoron létezett”. Vitathatatlan, hogy ezt az árkot azóta se sikerült teljesen betemetni. Latinok, teljességgel különböző gyökerekkel, egyformán arra kényszerültek, hogy harcba szálljanak az egyenjogúságukért.

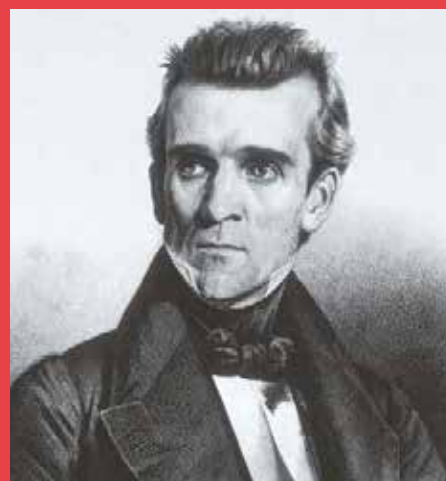
Ma heves vita zajlik a migrációról, ezen belül is főleg a Közép-Amerikából induló bevándorlásról. Ennek jó táptalaja az a lassan múló, általánosan elterjedt vélekedés, miszerint az Egyesült Államok valahogy más, mint a szomszédjai. A valóság azonban az, hogy az egész féltekét ugyanazok az erők alakították: az európai betörés, az őshonos közösségek lerombolása, az afrikai népek rabszolga sorba taszítása, politikai lázadások és a modern köztársaságok megalakulása. Az Egyesült Államok ma a világ második legnagyobb spanyol ajkú lakosságának ad otthont Mexikó után. Ha lesz is valaha jó viszony közte és a szomszédjai között, annak a közös múlt feldolgozásával és megértésével kell kezdődnie. 🌐

Mi mind bevándorlók vagyunk
A mexikóiak 18. szeptember 16-án függetlenné válásuk napját ünneplik Los Angelesben. 2017-ben több mint 11 millió mexikói élt az Egyesült Államokban

A határokon
Mexikói család a vitákat kiváltó amerikai „határfalnál”, amely a legtöbb helyen valójában egy hét méter magasba nyúló vaskerítés

„A sors manifesztuma”
James K. Polk, az Egyesült Államok 11. elnöke 1838 körül. 1844-es választási kampánya után jócskán megnövelte az ország területét Mexikó kárára